

Pekka Vuorinen

11. tammikuuta 2023

Eduskunnan ympäristövaliokunta

YmV@eduskunta.fi

Asia: VNS 7/2022 vp Valtioneuvoston selonteko maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta / lausuntopyyntö

Rakennusteollisuus RT ry:n lausunto Valtioneuvoston selontekoon maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta (MISU)

Rakennusteollisuus RT ry (RT) kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selontekoon maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta. RT haluaa kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin kohtiin.

RT katsoo, että selonteossa ei ole otettu ja osin ei ole vielä voitu ottaa huomioon viimeisintä tutkimus- ja selvitystyötä, jolla on merkittävä vaikutus mm. osiin ehdotetuista toimenpiteistä, mm. puun käyttöön rakentamisessa liittyvistä väitetyistä ilmastohyödyistä. Vähintään on huomioitava seuraavat:

- Sitra studies 205 (May 2022) "TACKLING ROOT CAUSES – Halting biodiversity loss through the circular economy" <https://www.sitra.fi/julkaisut/tackling-root-causes/>
- Suomen ilmastopaneeli Raportti 3/2022 "METSÄT JA ILMASTO: HAKKUUT, HIILINIELUT JA PUUN KÄYTÖN KORVAUSHYÖDYT" <https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2022/05/ilmastopaneelin-raportti-3-2022-metsat-ja-ilmasto-hakkuut-hiilinielut-ja-puun-kayton-korvaushyodyt.pdf>
- viimeaikaiset todennetut selvitykset hiilinielujen pienentymisestä Suomessa.

RT katsoo, että selonteon toimeenpanoehdotusten jalkauttamisen kannalta olennaisia hyväksyttävyyksymyksiä ei tarkastella riittävästi, jotta toimien suunnittelussa ja toteutuksessa voitaisiin huomioida mahdolliset näihin liittyvät haasteet. Arviointia hankaloittaa lisäksi se, että todelliset (päästö)vaikutusarviot puuttuvat. Lisäksi RT viittaa kohdassa 1 esiin nostamiin viimeisimpiin suunnitelman sisältöön ja ehdotuksiin vaikuttaviin selvityksiin (raportteihin) ja niiden johtopäätösten huomiointiin suunnitelmassa.

Muita keskeisiä huomioita

7.2.4 "Maankäytön muutosmaksu kaikelle maankäytölle tai raivauksen luvanvaraisuus"

RT katsoo, että kyseinen toimenpide-ehdotus maankäyttömuutosmaksusta tulee poistaa. Teollisuuden näkökulmasta maksulla ei ole esitettyä ohjausvaikutusta, ja maksu on käytännössä veronkaltainen lisäkustannus.

RT haluaa lisäksi kiinnittää huomiota haasteisiin, jotka kytkeytyisivät ko. maksuun. Erityisesti tulisi muistaa ja huomioida, että rakennettuun ympäristöön kohdistuu maankäyttö- ja rakennuslain lisäksi useita muita eri lakeja, kuten liikenne- ja energiainfran rakentamiseen liittyvät. Maksun määräytymisperusteiden selkeys ja ennakoitavuus on epäselvää. Ilmiselvänä riskinä on, että rakentamisen maankäyttömuutosmaksun kustannus siirtyisi loppukäyttäjälle. Erityisesti pienissä rakentamishankkeissa maksusta voisi aiheutua merkittävä hallinnollinen taakka ja niissä viranomaistyön kustannus voisi nousta merkittävästi suuremmaksi kuin itse maksutulo. Näitä ongelmakohtia ei ole selvitetty tarpeeksi tai ollenkaan suhteessa saavutettavissa oleviin hyötyihin.

7.10.6 Edistetään hiilivarastoja pitkäikäisissä puutuotteissa ja -rakenteissa

RT kysyy niistä perusteluista, jotka ovat seuraavan ehdotuksen takana: *"Jatketaan puurakentamisen edistämistoimia ympäristöministeriön koordinoimana koko valtioneuvostossa määrittämällä kaikille ministeriöille tavoitteet ja toimenpiteet, jotka tukevat kokonaistavoitteiden toteutumista"*. Jos perusteena ovat ilmastohyödyt, näille tulisi esittää läpinäkyvät perusteet niin, että kyseessä on todelliset ilmastohyödyt ilman epäilystä ilmasto- ja ympäristöhaitoista ja ettei kyseisillä edistämistoimilla puututa vapaisiin markkinoihin eikä toimita materiaali- ja teknologianeutraaliteettiperiaatetta vastaan. RT:n jo viittaama Ilmastopaneelin raportti (ks. myös alla olevat huomiot) toteaa kutakuinkin seuraavasti: "... Puunkäytön edistäminen on kuitenkin riskialtista ilmastotavoitteiden kannalta, mikäli se lisää hakkuita. Puun kysyntä on kasvussa, osittain siksi että puuta kohdellaan politiikassa hiilineutraalina tai hiiltä sitovana materiaalina. Hyvin harva puutuote tuottaa niin suuria ilmastohyötyjä, että sen tuottamisen takia puun käyttöä kannattaisi ilmastomielessä kokonaisuutena lisätä (Ilmastopaneeli 2022)".

Edelliseen sekä kohtaan *"Kehitetään edelleen pitkäikäisiin puutuotteisiin ja -rakenteisiin sitoutuneen hiilen määrän, hiilijalan- ja hiilikädenjäljen ja substituutiovaikutusten arviointiin sekä elinkaariarviointeihin käytettäviä laskenta- ja arviointityökaluja sekä edistetään niiden nopeaa käyttöönottoa erityisesti julkisen toimijan rakentamis- ja sisustamishankkeissa"* RT toteaa lisäksi seuraavaa:

- toimenpide-ehdotuksessa tulee huomioita myös puun käytön edistämisessä selvitykset Sitra studies 205 (May 2022) "TACKLING ROOT CAUSES – Halting biodiversity loss through the circular economy" sekä Suomen ilmastopaneelin Raportti 3/2022 "METSÄT JA ILMASTO: HAKKUUT, HIILINIELUT JA PUUN KÄYTÖN

KORVAUSHYÖDYT". Ensimmäisessä on käsitelty lisääntyvän puun käytön vaikutuksia biodiversiteettikatoon ja toisessa hiilijalan- ja hiilikädenjäljen ja substituutiovaikutusten arviointiin oleellisesti vaikuttavia ja huomioon otettavia laskentaparametrejä ja -oletuksia

- hiilijalan- ja hiilikädenjäljen arviointia on jo sisällytetty YM:n ehdotukseen rakentamislainsäädäntöasetuksen antoaluetuena ns. ilmastaselvitykselle. Kyseiseen asetusehdotukseen ilmastolaiksi annettiin laajasti vakavia kommentteja (lausunnolla kesällä 2021 ja uudelleen syksyllä 2022) mm. hiilikädenjäljen määrittelyyn liittyvien epäselvyyksien johdosta. Näistä etenkin hiilivarastojen esittämiseen ilmastohyötynä esitettiin vastustavia erillisselvityksin perusteltuja kommentteja, joita nyt tukee myös Ilmastopaneelin tuore raportti.
- hiilijalanjäljen laskentaan on jo laadittu yhteiseurooppalaiset EN-standardit, joihin viitataan jo eri lainsäädäntöaloitteissa. Ainoa, mitä niiden edelleen kehittämisessä tulisi ottaa huomioon, on tarkennukset mm. sitoutuneen hiilen todellisiin vaikutuksiin ottaen huomioon muun muassa em. Ilmastopaneelin raportin johtopäätökset
- myös hiilikädenjälki tarvitsee arviointiinsa yhteiseurooppalaiset EN-standardit, mutta niiden kehittäminen on vasta aluillaan. Ko. standardisointityön tulee tapahtua standardisointijärjestöjen vetovastuulla arviointimenetelmien ja niiden tuottamien tulosten läpinäkyvyyden ja uskottavuuden varmistamiseksi.

RT lisäksi muistuttaa, että eduskunnan käsiteltävänä parhaillaan oleva HE rakentamislainsäädäntöliikkeen liittyy erittäin oleellisesti edellä kuvattuihin ongelmakohtiin.

Siihen on sisällytetty rakennusten vähähiilisyyssääntelyä, kun asetuksen antoaluetuiksi esitetään hiilipäästöjen arvioinnille (ilmastaselvitys hiilijalanjäljen ja hiilikädenjäljen arvioimiseksi) ja samalla niiden raja-arvoillekin. Molemmissa on isoja ratkaisemattomia ongelmia. RT ohella Suomen Ilmastopaneeli lokakuussa 2022 antamassaan lausunnossa YM:n asetusehdotukseen ilmastaselvitykseksi toteaa seuraavaa:

"Hiilijalanjäljen laskentakaavassa puutuotteiden hiilisisältö lasketaan yhteen fossiilisten päästöjen kanssa. Perustelumuiotiossa sanotaan: "Kasvihuonekaasujen poistumilla tarkoitettaisiin asetusluonnoksessa niitä luonnollisia tai keinotekoisia prosesseja, joiden seurauksena kasvihuonekaasuja poistuu ilmacekähstä ja – rakentamisen kontekstissa – sitoutuu rakennusmateriaalien raaka-aineisiin". Tulkinta on tältä osin väärä, koska samalla ei kuitenkaan oteta huomioon mitenkään hakkuiden metsässä aiheuttamaa nielumenetystä. Jos nielumenetystä ei oteta huomioon 50 vuoden ajanjaksolla, niin kaikkien muiden kuin puumateriaalien hyväksi olisi laskettava myös metsään jääneen puun hiilisisältö ko. ajanjaksolla. On hyvin ymmärrettävää, ettei tällainen laskenta voi tulla kysymykseen. Tämän takia puumateriaalien hiilivarastoa ei pidä laskea perushiilijalanjäljessä, mikäli hiilinielumenetystä ei pystytä kunnolla kuvaamaan laskentakaavassa. Tällöin hiilivarastonäkökohdat on esittävä omana tietona hiilijalanjälkitiedon ulkopuolella. Sitä ei voi myöskään nykyisellään sisällyttää hiilikädenjälkeen ilman uusia laskentaperusteita.

Hakkuiden aiheuttaman hiilinielumenetys sivutetaan asetusehdotuksessa silloin kun puutuotteiden raaka-aineen korjuulla ei pysyvästi heikennetä keruupaikan

ekosysteemin hiilinielua yleisesti hyväksytyjen kestävien ilmastokriteerien mukaisesti arvioituna. Tässä viitataan metsikkötason metsänhoidon FSC-sertifiointiin, joka olisi esimerkkinä takuusta kestävästä metsänhoidosta. Metsikkötaso ei kuitenkaan kuvaa koko maan tilannetta eikä ota kantaa hakkuiden kokonaisvaikutukseen. Suomen metsät voivat olla päästölähde, vaikka kaikissa talousmetsissä sovellettaisiin hyväksyttävällä tavalla FSC-standardia. Kyse on siitä, kuinka paljon kokonaisuudessaan hakataan.

Tilanne on nykyisin Suomen metsien hiilinielun kannalta hälyttävä liian suurten hakkuiden seurauksena. Metsänielut ovat vähentyneet kauas siitä tasosta, jossa niiden pitäisi olla vuosien 2021–2025, 2030 ja 2035 ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Nykyinen laskentaperiaate johtaisi lopputulokseen, jossa kotimaista puurakentamista kannattaisi lisätä Suomen ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Tämä on väärä johtopäätös, jonka Suomen ilmastopaneeli on julkaisussaan 4/2022 osoittanut. Kotimaisten hakkuiden lisääminen kotimaiseen puurakentamiseen pienetään huomattavasti enemmän metsien hiilinielua kuin sillä saadaan fossiilisia päästöjä alas vähintään seuraavan 100 vuoden aikana ja tämä ero on erityisen suuri seuraavina vuosikymmeninä, kun Suomi pyrkii täyttämään EU:n ilmastotavoitteet ja Suomen hiilineutraaliustavoitteet.

Edellä esitetyn ongelman poistamiseksi Suomen ilmastopaneeli esittää, että puutuotteiden hiilivarastosta pitäisi alkutilanteesta vähentää ko. tuotteen osuus hankinta-alueen viimeisen tilaston osoittamasta hiilinieluvajeesta. Hankinta-alueena olisi koko maa, jolle esimerkiksi EU:ssa on omat maakohtaiset metsänielutavoitteensa. Tähän on tulisi kehittää yksinkertainen kaava, jonka laadinta- ja hyväksyttävyy prosessi olisi laitettava käyntiin”.

RT teettämiensä selvitysten (Gaia Consulting, 2021) sekä niin HE:een rakentamislainsäädäntö kuin YM:n asetusehdotukseen ilmastaselvitykseksi vuonna 2022 antamiensa lausuntojen pohjalta yhtyy Suomen Ilmastopaneelin kantaan. **RT samalla toteaa, että molemmat edellä mainitut säädösehdotukset tulee hiilijalanjäljen ja hiilikädenjäljen laskenta- ja arviointimenetelmien osalta laittaa uudelleenkäsiteltäväksi niin, että niissä huomioidaan läpinäkyvästi edellä esitetyt tieteelliset tosiasiat ja eri selvitysten asettamat arvioinnin uudet lähtökohdat.** Nyt niissä esitetyt arviointien perusteet eivät perustu nykytietämykseen eivät myöskään noudata standardisoitua arviointimenetelmiä uskottavasti.

Kunnioitettavasti

RAKENNUSTEOLLISUUS RT ry

Aleksi Randell
toimitusjohtaja